

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Вченою радою Факультету психології,
соціальної роботи та спеціальної
освіти

Протокол № 4 від 12.03. 2026 р.

Голова Вченої ради

Наталія КЛІШЕВИЧ

**ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ЛОГОПЕДІЇ**

Спеціальності: 016 Спеціальна освіта
рівня вищої освіти: першого (бакалаврського)
освітньої програми: 016.01.01 Логопедія
спеціалізації: 016.01 Логопедія

Схвалено на засіданні
кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Протокол № 4 від 12.03.2026 р.

Зав. кафедри Олена МАРТИНЧУК

2025-2026 навчальний рік

Зміст

Пояснювальна записка	3	
Розділ I. Перелік результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою	5	
Розділ II. Методика та форма проведення атестаційного екзамену	10	
Розділ III. Перелік тем (питань), що виносяться на екзамен	12	
Загальна і спеціальна педагогіка з історією	12	
Загальна і спеціальна психологія	14	
Клінічні підходи до визначення труднощів функціонування дитячого організму	15	
Інклюзивна освіта	15	
Неврологічні основи логопедії	16	
Комплексна діагностика при порушеннях мовлення з консультуванням	17	
Спеціальні методики розвитку мовлення з логоритмікою для дітей раннього і дошкільного віку	17	
Логопедія	дислалія, фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення	18
	затримка мовленнєвого розвитку, загальний недорозвиток мовлення	18
	ринолалія, дизартрія	19
	алалія	20
	заїкання, порушення темпо-ритмічної складової мовлення	20
	набуті розлади мовлення та комунікації	21
Стратегії подолання труднощів у навчальній діяльності (дислексія, дисграфія)	21	
Фонопедія з тренінгом емісії голосу логопеда	22	
Спеціальні методики навчання дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення	23	
Розділ IV. Критерії оцінювання	24	
Розділ V. Перелік рекомендованих джерел	28	

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму атестаційного екзамену складено відповідно до пункту 6.3 «Положення про організацію освітнього процесу в Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка (зі змінами внесеними згідно з рішенням Вченої ради Університету від 26.02.2026 (протокол № 2) введеним в дію наказом від 26.02.2026 № 150), «Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії у Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка» (зі змінами і доповненнями, внесеними рішенням Вченої ради Університету від 25 вересня 2025 року, протокол № 9, введене в дію наказом від 25.09.2025 року № 575), з урахуванням Стандарту вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (наказ МОН України від 16.06.2020 № 799) та освітньо-професійної програми 016.01.01 «Логопедія» (зі змінами), затвердженими рішенням Вченої ради Київського столичного університету імені Бориса Грінченка від 25.09.2025, протокол № 9 (введено в дію наказом від 25.09.2025 № 576).

Атестація здобувачів вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта за освітньо-професійною програмою 016.01.01 Логопедія проводиться після завершення навчання за першим освітнім ступенем «бакалавр» з метою визначення відповідності результатів навчання здобувачів вищої освіти вимогам освітньої програми та професійно-педагогічної готовності майбутніх фахівців до виконання своїх професійних обов'язків. Специфіка підготовки бакалаврів ґрунтується на інтеграції навчальних програм, спрямованих на забезпечення високої ефективності майбутньої професійної діяльності у закладах освіти та реабілітації.

Атестація здійснюється екзаменаційною комісією (ЕК). До компетенції ЕК належить:

- комплексно перевірити та оцінити якість теоретичної й практичної підготовки здобувачів вищої освіти відповідно до вимог, установлених освітньо-професійною програмою;
- за результатами атестації прийняти рішення про присудження здобувачам відповідного ступеня вищої освіти та видачу/відмову у видачі випускникам дипломів (звичайних або з відзнакою);
- проаналізувати якість освітньої діяльності в університеті та розробити пропозиції щодо подальшого поліпшення якості підготовки фахівців зі спеціальної освіти, зокрема у галузі логопедії.

Програма атестаційного екзамену зі спеціальної освіти та логопедії передбачає збалансоване співвідношення теоретичного й практичного компонентів. Теоретичний компонент спрямований на визначення рівня сформованості базових знань і професійних уявлень у галузі спеціальної освіти та логопедії. Практичний компонент передбачає оцінювання засвоєння фахових дисциплін, розуміння механізмів порушень розвитку та мовлення, здатності до аналізу професійних ситуацій, здійснення диференційної діагностики та обґрунтування вибору методів корекційно-розвивальної

роботи відповідно до сучасних наукових підходів.

Атестація випускників першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта проводиться у комбінованій формі: тестування (письмово) та усне розв'язання кейсу професійно-практичного спрямування (усно). Члени ЕК обов'язково є присутніми при виконанні здобувачами тестових екзаменаційних завдань.

Тестування проводиться з дотриманням принципів академічної доброчесності під наглядом членів екзаменаційної комісії. Використання будь-яких допоміжних матеріалів, електронних пристроїв або засобів зв'язку не допускається.

У разі оголошення повітряної тривоги здобувачі освіти організовано переходять до укриття відповідно до встановленого в Університеті порядку дій. Після переміщення до безпечного простору виконання тестових завдань продовжується з урахуванням фактично використаного часу. Час, втрачений у зв'язку з повітряною тривоною, компенсується.

Оцінювання результатів складання атестаційного екзамену здійснюється за 100-бальною шкалою оцінювання Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи оцінок: «А», «В», «С», «D», «E», «FX», «F»). Виконання всіх екзаменаційних завдань з атестаційного екзамену є обов'язковим. Незадовільна оцінка з одного з екзаменаційних завдань є підставою для виставлення незадовільної оцінки здобувачу за атестаційний екзамен загалом. Рішення ЕК про оцінку результатів складання екзамену приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, які брали участь у її засіданні. За однакової кількості голосів Голова комісії має вирішальний голос. Перескладання екзамену з метою підвищення оцінки не дозволяється. Здобувач може оскаржити негативну оцінку отриману за результатами складання атестаційного екзамену шляхом подання апеляційної заяви на ім'я декана факультету, якщо він вважає, що стосовно нього було порушено процедуру організації та проведення атестаційного екзамену, що унеможливило проведення належного оцінювання його результатів. Здобувач вищої освіти, який не склав атестаційний екзамен, або не з'явився на нього без поважних причин, наказом Ректора відраховується з університету як такий, що не пройшов атестацію.

РОЗДІЛ І

ПЕРЕЛІК РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ВИЗНАЧЕНИХ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ

Головним завданням екзамену є перевірка сформованості загальних і фахових компетентностей, а також результатів навчання студентів відповідно до освітньо-професійної програми 016.01.01 «Логопедія» (зі змінами), затвердженими рішенням Вченої ради Київського столичного університету імені Бориса Грінченка від 25.09.2025, протокол № 9 (введено в дію наказом від 25.09.2025 № 576), і навчального плану за визначеними критеріями.

Метою атестаційного екзамену є перевірка рівня сформованості у студентів таких компетентностей:

ЗК-1 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини та громадянина в Україні.

ЗК-2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-3 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-4 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-5 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-6 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК-7 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-8 Здатність працювати в команді.

ЗК-9 Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК-10 Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

СК-1 Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

СК-2 Здатність до аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення і розвитку спеціальної та інклюзивної освіти.

СК-3 Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК-4 Здатність планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення (інтелекту, мовлення, слуху, зору, опорно-рухових функцій тощо), актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами.

СК-5 Здатність реалізовувати ефективні корекційно-освітні технології у роботі з дітьми, підлітками, дорослими з особливими освітніми потребами, доцільно обирати методичне й інформаційно-комп'ютерне забезпечення.

СК-6 Здатність працювати в команді, здійснювати комплексний корекційно-педагогічний, психологічний та соціальний супровід дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю в різних типах закладів.

СК-7 Здатність дотримуватися вимог до організації корекційно-розвивального освітнього середовища.

СК-8 Готовність до діагностико-консультативної діяльності.

СК-9 Здатність застосовувати теоретичні, емпіричні методи психолого-педагогічного дослідження, статистичні методи обробки отриманої інформації, визначати достовірність результатів дослідження.

СК-10 Здатність до системного психолого-педагогічного супроводу сім'ї, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами.

СК-11 Здатність дотримуватися основних принципів, правил, прийомів і форм суб'єкт-суб'єктної комунікації.

СК-12 Здатність організовувати дитячий колектив, створювати в ньому рівноправний клімат і комфортні умови для особистісного розвитку вихованців та їхньої соціальної інтеграції.

СК-13 Здатність будувати гармонійні відносини з особами з психофізичними порушеннями, їхніми сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.

СК-14 Здатність до роботи із спільнотою – на місцевому, регіональному, національному, європейському і більш широкому глобальному рівнях з метою формування толерантного, гуманного ставлення до осіб з особливими освітніми потребами, розвитку здатності до рефлексії, включаючи спроможність обдумувати як власні, так й інші системи цінностей.

СК-15 Здатність аргументовано відстоювати власні професійні переконання, дотримуватись їх у власній фаховій діяльності.

СК-16 Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

СКУ-17 Здатність до реалізації базових знань про клінічні підходи до визначення труднощів функціонування дитячого організму при типовому та порушеному розвитку; особливості центральної нервової системи та вищих психічних функцій осіб з порушеннями мовлення для забезпечення ефективного логопедичного впливу на розвиток їхньої мовленнєвої діяльності у різні вікові періоди.

СКУ-18 Здатність до інтеграції та реалізації знань про закономірності та особливості мовленнєвого розвитку в онтогенезі та дизонтогенезі; взаємозв'язок мовлення, мислення і свідомості; психолінгвістичні основи мовленнєвої діяльності як основи реалізації стратегій логопедичного впливу у різні вікові періоди.

СКУ-19 Здатність використовувати у професійній діяльності знання

про причини, механізми, структуру, симптоматику дислалії, ринолалії, дизартрії, порушень голосу, затримка мовленнєвого розвитку, фонетико-фонематичний недорозвиток, загальний недорозвиток мовлення, порушень темпо-ритмічної складової мовлення, алалії, труднощів у навчальній діяльності (дисграфії, дислексії, дискалькулії), набутих розладів мовлення та спілкування.

СКУ-20 Здатність здійснювати оцінювання (діагностику) рівня сформованості мовленнєвих функцій та мовленнєвої діяльності; аналізувати та систематизувати одержані результати у процесі складання психолого-педагогічного та логопедичного висновку.

СКУ-21 Здатність використовувати у професійній діяльності системні знання про методики, технології і засоби корекційно-розвивального впливу на психомоторний, когнітивний та мовленнєвий розвиток осіб з порушеннями мовлення.

Метою атестаційного екзамену є перевірка рівня досягнення здобувачами вищої освіти програмних результатів навчання, передбачених освітньо-професійною програмою, а також їх здатності застосовувати набуті знання, уміння та навички для розв'язання професійних завдань:

РН 1. Знати сучасні теоретичні основи спеціальної освіти відповідно до спеціалізації, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження у професійній діяльності, релевантні статистичні методи обробки отриманої інформації, узагальнювати результати дослідження.

РН 2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.

РН 3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.

РН 4. Застосовувати для розв'язування складних задач спеціальної освіти сучасні методи діагностики психофізичного розвитку дітей, критично оцінювати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рекомендації щодо створення найоптимальніших умов для здобуття освіти.

РН 5. Розуміти принципи, методи, форми та сутність організації освітньо-корекційного процесу в різних типах закладів.

РН 6. Планувати освітньо-корекційну роботу на основі результатів психолого-педагогічної діагностики осіб з особливими освітніми потребами з врахуванням їхніх вікових та індивідуально-типологічних відмінностей.

РН 7. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом.

РН 8. Організовувати і здійснювати психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку, діагностико-консультативну діяльність.

РН 9. Мати навички комплектування та організації діяльності спеціальних закладів освіти, спеціальних груп у закладах дошкільної освіти,

спеціальних класів у закладах загальної середньої освіти тощо.

РН 10. Здійснювати спостереження за дітьми з психофізичними порушеннями (інтелекту, мовлення, зору, слуху, опорно-рухових функцій тощо), реалізовувати корекційно-педагогічну роботу з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.

РН 11. Застосувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби раннього втручання, розвитку і корекції, навчання і виховання, реабілітації і соціалізації осіб із особливими освітніми потребами.

РН 12. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дитини з особливими освітніми потребами.

РН 13. Володіти методиками сприяння соціальній адаптації осіб з особливими освітніми потребами, їхньої підготовки до суспільної та виробничої діяльності.

РН 14. Реалізовувати психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії у ролі вчителя-дефектолога, асистента вихователя закладу дошкільної освіти, асистента вчителя закладу загальної середньої освіти тощо.

РН 15. Застосовувати у професійній діяльності сучасні універсальні та спеціалізовані інформаційні системи та програмні продукти; бібліотечні ресурси та технології, зокрема електронні; спеціальну апаратуру та інструменти.

РН 16. Приймати обґрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних і законодавчих обмежень, ціннісних орієнтирів.

РН 17. Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.

РНУ 18. Застосовувати у професійній діяльності базові знання про клінічні підходи до визначення труднощів функціонування дитячого організму при типовому та порушеному розвитку; особливості діяльності центральної нервової системи та вищих психічних функцій; визначення локалізації мовленнєвих зон кори головного мозку та механізми порушень при їх ураженні для забезпечення ефективного логопедичного впливу при дизонтогенезі у різні вікові періоди.

РНУ 19. Інтегрувати у професійну діяльність знання про закономірності та особливості мовленнєвого розвитку в онтогенезі та дизонтогенезі; взаємозв'язок мовлення, мислення і свідомості; психолінгвістичні основи мовленнєвої діяльності для реалізації стратегій логопедичного впливу у різні вікові періоди.

РНУ 20. Знати та розуміти причини, механізми, структуру, симптоматику дислалії, ринолалії, дизартрії, порушень голосу, затримки мовленнєвого розвитку, фонетико-фонематичного недорозвитку, загального недорозвитку мовлення, порушень темпо-ритмічної складової мовлення,

алалії, труднощів у навчальній діяльності (дисграфія, дислексія, дискалькулія), набутих розладів мовлення та спілкування.

РНУ 21. Добирати та застосовувати методики психолого-педагогічного і логопедичного обстеження осіб з порушеннями мовлення, визначати стан сформованості мовлення у різні вікові періоди; рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та формулювати психолого-педагогічний та логопедичний висновок.

РНУ 22. Добирати й застосовувати у професійній діяльності методики, технології, засоби логопедичного впливу та реабілітації осіб з порушеннями мовлення у різні вікові періоди для здійснення корекційно-розвивального впливу на психомоторний, когнітивний та мовленнєвий розвиток осіб з різними мовленнєвими порушеннями.

РНУ 23. Розуміти важливість відповідального ставлення до здоров'я та уміти раціонально використовувати ресурси особистості.

РНУ 24. Уміти вирішувати проблеми та приймати рішення у складних практичних ситуаціях, демонструючи лідерські якості та навички ефективної командної взаємодії.

РНУ 25. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

РОЗДІЛ II

МЕТОДИКА ТА ФОРМА

ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Отримання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта, освітньо-професійною програмою 016.01.01 Логопедія базується на визначенні рівня підготовки випускників із дисциплін циклу з формування фахових компетентностей відповідного навчального плану.

Чинним навчальним планом передбачена така форма атестації здобувачів вищої освіти:

Спеціальність, освітній рівень	Форма державної атестації
016 Спеціальна освіта Освітньо-професійна програма 016.01.01 Логопедія перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Атестаційний екзамен зі спеціальної освіти та логопедії

Питання до атестаційного екзамену зі спеціальної освіти та логопедії відповідають змісту робочих програм навчальних дисциплін, які виносяться на атестацію.

На атестаційний екзамен зі спеціальної освіти та логопедії виносяться зміст таких навчальних дисциплін:

- «Загальна і спеціальна педагогіка з історією»;
- «Загальна і спеціальна психологія»;
- «Клінічні підходи до визначення труднощів функціонування дитячого організму»;
- «Інклюзивна освіта»;
- «Неврологічні основи логопедії»;
- «Комплексна діагностика при порушеннях мовлення з консультуванням»;
- «Спеціальні методики розвитку мовлення з логоритмікою дітей раннього і дошкільного віку»;
- «Логопедія (дислалія, фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення)»;
- «Логопедія (затримка мовленнєвого розвитку, загальний недорозвиток мовлення)»;
- «Логопедія (ринолалія, дизартрія)»;
- «Логопедія (алалія)»;
- «Логопедія (заїкання, порушення темпу мовлення)»;
- «Стратегії подолання труднощів у навчальній діяльності (дисграфія, дислексія)»;
- «Логопедія (набуті розлади мовлення та комунікації)»;
- «Фонопедія з тренінгом емісії голосу логопеда»;

– «Спеціальні методики навчання дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення».

Форма проведення – комбінована (тестова + усна відповідь)

Тривалість екзамену – 1 год. 20 хв.

РОЗДІЛ III

ПЕРЕЛІК ТЕМ (ПИТАНЬ), ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА АТЕСТАЦІЙНИЙ ЕКЗАМЕН ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ЛОГОПЕДІЇ

ЗАГАЛЬНА І СПЕЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА З ІСТОРІЄЮ

Педагогіка у структурі сучасних наук. Основні категорії педагогіки (освіта, навчання, виховання, формування, розвиток, самоосвіта, самовиховання, саморозвиток). Структура та основні галузі педагогіки. Загальні закономірності розвитку і соціалізації особистості. Біологічні та соціальні чинники та закони психічного розвитку особистості. Вікова періодизація психічного розвитку особистості (за Е. Еріксоном). Гра, навчання, праця як види діяльності.

Дидактика як теорія освіти і навчання. Процес навчання. Базові принципи навчання. Зміст освіти в сучасній школі. Методи навчання. Засоби навчання. Форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Контроль навчання. Види педагогічних технологій. Педагогіка партнерства.

Виховання особистості. Сутність і структура процесу виховання. Принципи процесу виховання. Зміст процесу виховання. Методи виховання. Форми організації процесу виховання.

Спеціальна педагогіка як галузь педагогічної науки про навчання, виховання, розвиток і соціалізацію осіб з особливими освітніми потребами (далі – ООП). Галузі спеціальної педагогіки. Сучасна термінологія в умовах оновленої гуманістичної парадигми спеціальної педагогіки. Принципи організації освітнього процесу для дітей з ООП. Форми організації процесу навчання для осіб з ООП. Специфіка використання методів навчання в освітньому процесі для дітей з ООП. Сучасні підходи до практики оцінювання навчальних досягнень осіб з ООП.

Теоретичні засади спеціальної педагогіки (дефектології): концепція про загальні та специфічні закономірності психічного розвитку в онтогенезі та дизонтогенезі, теорія про структуру порушеного розвитку, концепція про провідну роль навчання в розвитку дитини.

Періодизація становлення та розвитку системи освіти осіб з ООП на теренах України (за О.М. Таранченко): період формування системи церковної благодійності в закладах при церквах і монастирях (I період: X – перша половина XIX ст.), період філантропічного благочинництва та відкриття перших приватних закладів для різних категорій дітей з порушеннями розвитку (II період: перша половина XIX – початок XX ст.), період законодавчо-нормативного та організаційного оформлення системи освіти осіб з порушеннями розвитку; оформлення діагностичних підходів та відповідної практики відбору дітей до закладів освіти; започаткування унікальної практики спільного навчання дітей з порушеннями розвитку з однолітками з нормотиповим розвитком (III період: початок XX – до 30-х років XX ст.), період уніфікації освіти; оформлення спеціальної системи освіти осіб з порушеннями розвитку; науково-теоретичне обґрунтування диференційованого навчання різних категорій дітей з порушеннями розвитку

та практичне впровадження їх у відповідних закладах освіти (IV період: 30-ті -50-ті роки ХХ ст.), період розширення мережі закладів системи спеціальної освіти; наукове вдосконалення підходів навчання та корекції розвитку, з урахуванням нових технічних досягнень (V період: 50-ті – 90-ті роки ХХ ст), період розбудови національної системи освіти; перегляд концептуальних підходів щодо освіти осіб з ООП; впровадження інклюзивної практики (VI період: 90-ті роки ХХ ст. – сучасність).

Сучасні підходи до визначення категорій освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі. Інноваційна вітчизняна концепція визначення освітніх труднощів (2021). Категорії (типології) освітніх труднощів у осіб з особливими освітніми потребами: інтелектуальні, функціональні (функціонально-мовленнєві, функціональні зорові, функціональні слухові), навчальні, фізичні, соціоадаптаційні / соціокультурні труднощі.

Поняття про особливі освітні потреби, види ООП: 1) ООП, пов'язані з особливою організацією освітнього процесу; 2) ООП, пов'язані з адаптацією / модифікацією змісту загальної освітньої програми; 3) ООП, пов'язані з адаптацією способів подання навчального матеріалу; 4) ООП, пов'язані з адаптацією способів оцінювання навчальних досягнень; 6) ООП, пов'язані з подоланням труднощів у розвитку, соціалізації та адаптації.

Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з функціональними слуховими труднощами (порушеннями слуху). Особливості навчання, виховання, розвитку і соціалізації дітей з функціональними слуховими труднощами. Сутність стратегій втручання при порушеннях слуху. Система освіти дітей з функціональними слуховими труднощами.

Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з функціональними зоровими труднощами (порушеннями зору). Особливості навчання, виховання, розвитку і соціалізації дітей з функціональними зоровими труднощами. Сутність стратегій втручання при порушеннях зору. Система освіти дітей з функціональними зоровими труднощами.

Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з функціонально-мовленнєвими порушеннями (порушеннями мовленнєвого розвитку). Особливості навчання, виховання, розвитку і соціалізації дітей з функціонально-мовленнєвими порушеннями. Сутність стратегій втручання при порушеннях мовленнєвого розвитку. Система логопедичної допомоги і закладів освіти для дітей з функціонально-мовленнєвими порушеннями.

Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з інтелектуальними труднощами (порушеннями інтелектуального розвитку та затримкою психічного розвитку). Особливості навчання, виховання, розвитку і соціалізації дітей з інтелектуальними труднощами. Сутність стратегій втручання при порушеннях інтелектуального розвитку. Загальне поняття про граничні форми порушення інтелектуального розвитку. Типологія затримок психічного розвитку. Система освіти дітей з інтелектуальними труднощами.

Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з навчальними труднощами (обмеження або своєрідність перебігу писемного

виду діяльності, математичних дій). Особливості навчання, виховання, розвитку і соціалізації дітей з навчальними труднощами. Сутність стратегій втручання при порушеннях писемного мовлення, математичних дій (дислексії, дисграфії, дискалькулії). Система освіти дітей з навчальними труднощами.

Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з фізичними труднощами. Особливості навчання, виховання, розвитку і соціалізації дітей з дитячим церебральним порушенням. Сутність стратегій втручання при дитячому церебральному порушенні. Система освіти дітей з фізичними труднощами.

Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб із соціоадаптаційними (поведінковими) труднощами. Ознаки синдрому дефіциту уваги та гіперактивності: зниження уваги, гіперактивність та імпульсивність. Особливості навчання, виховання і розвитку дітей із соціоадаптаційними (поведінковими) труднощами. Сутність стратегій втручання при порушеннях поведінки. Система освіти дітей із соціоадаптаційними (поведінковими) труднощами.

Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб із соціоадаптаційними труднощами (труднощами соціальної комунікації та соціальної взаємодії). Особливості навчання, виховання, розвитку і соціалізації дітей з розладами аутистичного спектра. Сутність стратегій втручання при розладах аутистичного спектра. Система освіти дітей із соціоадаптаційними труднощами (труднощами соціальної комунікації та соціальної взаємодії).

Поняття про складні порушення. Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб зі складними порушеннями. Загальна характеристика дітей зі складними порушеннями. Сутність стратегій втручання при складних порушеннях. Система освіти дітей із складними порушеннями.

ЗАГАЛЬНА ТА СПЕЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Спеціальна психологія як галузь психологічної науки. Предмет, завдання, принципи та методи спеціальної психології. Поняття норми та порушеного психічного розвитку. Основні підходи до розуміння норми, структура порушення та компенсаторні можливості розвитку. Психічний дизонтогенез. Поняття, причини та класифікації порушень психічного розвитку. Депривація як чинник психічного розвитку. Види депривації (сенсорна, когнітивна, емоційна, соціальна) та їх вплив на формування особистості.

Психологічні особливості розвитку дітей із функціональними зоровими труднощами. Вплив зорової депривації на когнітивний, емоційний та особистісний розвиток. Психологічні особливості розвитку дітей із функціональними слуховими труднощами. Вплив слухової депривації на формування мовлення, комунікації та особистості. Психологічні особливості розвитку дітей із функціонально-мовленнєвими труднощами. Вплив комунікативної депривації на розвиток особистості. Психологічні особливості розвитку дітей із фізичними труднощами. Психологічна

характеристика розвитку дітей із дитячим церебральним паралічем. Психологічні особливості розвитку дітей із інтелектуальними труднощами. Психологічні особливості розвитку дітей із навчальними труднощами. Психологічні особливості розвитку дітей із соціоадаптаційними труднощами. Психологічна допомога дітям з особливими освітніми потребами.

Основні напрями психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзивної освіти. Міждисциплінарна взаємодія фахівців у системі підтримки дітей з особливими освітніми потребами. Роль психолога, логопеда, спеціального педагога. Психологічні умови соціалізації та інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі.

КЛІНІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТРУДНОЩІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДИТЯЧОГО ОРГАНІЗМУ

Біопсихосоціальна модель як підхід, який стверджує, що в розвитку хвороби/розладу у людини важливу роль відіграють як біологічні (генетичні, анатомічні, фізіологічні, біохімічні порушення тощо), так і психологічні, соціальні та культурні чинники. Етіологічний та діагностичний принципи біопсихосоціальної моделі. Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ-ДП): загальна характеристика та застосування для організації інклюзивного освітнього середовища та орієнтації на потреби учня в освітньому процесі. Розгляд порушень комунікації і спілкування крізь призму МКФ. Мета, завдання та застосування Міжнародної класифікації хвороб (МКХ). Погляд на дитину з точки зору психофізіологічних порушень. Міжнародна класифікація хвороб (МКХ): огляд, переваги, клінічна актуальність. Розгляд порушень комунікації і спілкування крізь призму МКХ. Клініка інтелектуальних порушень і затримки психічного розвитку. Клініка дитячого церебрального паралічу. Клініка розладів аутистичного спектра (РАС).

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

Освітня інтеграція: концептуальні рамки. Концепція нормалізації та теорія включення як підґрунтя для забезпечення рівних шансів у навчанні, вихованні та розвитку для всіх дітей. Середовище, дружнє для дитини, у межах концепції ЮНІСЕФ. Підходи до освіти: особливості традиційного та інклюзивного підходів до освіти. Соціальна, медична та біопсихосоціальна моделі розуміння інвалідності. Інклюзивна освіта: основні принципи, переваги, наявні виклики.

Основні міжнародні документи у галузі прав людини, міжнародне законодавство у сфері освіти дітей з особливими освітніми потребами: Конвенція ООН про права дитини, Конвенція ООН про права людей з інвалідністю. Досвід упровадження інклюзивної освіти у західноєвропейських системах загальної середньої освіти.

Національне законодавство у сфері освіти дітей з особливими

освітніми потребами. Освітні законодавчі документи України у сфері освіти та соціального захисту. Сучасна освітня нормативно-правова база інклюзивної освіти. Безбар'єрність та інклюзивність. Упровадження інклюзивної освіти у межах реалізації Концепції «Нова українська школа». Формування безпечного освітнього середовища та надання індивідуальної підтримки особам з ООП у воєнний та повоєнний час. Цінності інклюзивної освіти.

Характеристика державних освітніх структур і закладів, які забезпечують освіту дітей з ООП в Україні. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти. Діяльність інклюзивно-ресурсних центрів в Україні.

Доступність і концепція універсального дизайну як важливі умови забезпечення інклюзивної освіти. Основні підходи до застосування концепції універсального дизайну в освіті. Особливості інклюзивного освітнього середовища, його зміст, структура і роль у формуванні особистості дітей.

Поняття про психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі. Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги. Склад та функції міждисциплінарної команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами у закладі загальної середньої та дошкільної освіти. Особливості організації освітнього процесу в закладі освіти з інклюзивним навчанням: розроблення і реалізація індивідуальної програми розвитку, надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, створення інклюзивного освітнього середовища, подолання бар'єрів на шляху організації та впровадження інклюзивного навчання, професійне співробітництво в закладі освіти з інклюзивним навчанням.

Основні завдання та роль асистента вчителя. Функції асистента вчителя: організаційні, навчально-розвивальні, діагностичні, прогностичні, консультативні. Педагогічна етика. Компетентності асистента вчителя: знання, уміння, особистісні характеристики. Формування ефективних стосунків між учителем та асистентом учителя. Роль асистента вчителя у забезпеченні навчальних та інших потреб учнів. Порівняння обов'язків учителя та асистента вчителя. Специфіка співробітництва різних фахівців у закладі освіти з інклюзивним навчанням. Місце вчителя-логопеда у структурі професійного співробітництва.

НЕВРОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДІЇ

Неврологічні механізми порушень. Загальна характеристика черепно-мозкових нервів. Локалізація та функції черепно-мозкових нервів. Порушення при ураженні черепно-мозкових нервів та їх дослідження. Організація довільних рухів. Синдроми ураження екстрапірамідної системи. Розлади процесів впізнавання.

Неврологічні основи патологій мовлення, обумовлених органічним ураженням ЦНС. Етіопатогенез дизартрії, алалії, афазії. Неврологічні основи патологій мовлення, обумовлених функціональними змінами ЦНС. Етіопатогенез порушень темпу, ритму, плавності мовлення. Етіопатогенез розладів читання та письма.

КОМПЛЕКСНА ДІАГНОСТИКА ПРИ ПОРУШЕННЯХ МОВЛЕННЯ З КОНСУЛЬТУВАННЯМ

Сутність поняття комплексної діагностики. Мета та завдання комплексної діагностики. Основні підходи до комплексної діагностики дітей із порушеннями мовлення. Принципи комплексної діагностики. Диференціація комплексної діагностики та комплексної оцінки розвитку дитини. Роль і місце логопеда у комплексній діагностиці дітей з порушеннями мовлення. Алгоритм проведення комплексної діагностики дітей з порушеннями мовлення. Діагностика мовленнєвої сфери у дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями мовлення. Особливості формулювання комплексного логопедичного висновку за результатами комплексної діагностики дитини раннього/дошкільного віку з порушеннями мовлення. Особливості психолого-педагогічної діагностики молодших школярів з порушеннями мовлення. Методи психологічної діагностики батьків та фахівців психолого-педагогічного супроводу дітей з порушеннями мовлення. Психолого-консультативний супровід освітнього процесу.

СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ З ЛОГОРИТМІКОЮ ДЛЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Компетентнісний підхід до розвитку мовлення дітей раннього і дошкільного віку з мовленнєвими труднощами. Розвиток мовлення дитини як один із основних освітніх напрямів Державного стандарту дошкільної освіти (Базового компоненту дошкільної освіти).

Методи, прийоми, засоби формування мовленнєвої компетентності у дітей із мовленнєвими труднощами. Специфіка занять з розвитку мовлення дітей із мовленнєвими труднощами.

Методика формування домовленнєвих умінь та навичок у дітей раннього віку з мовленнєвими труднощами. Створення безпечного середовища для формування домовленнєвих і мовленнєвих умінь та навичок у дітей раннього віку з мовленнєвими труднощами. Напрямки роботи з батьками дітей раннього віку з мовленнєвими труднощами щодо формування мовленнєвої, комунікативної та художньо-мовленнєвої компетентностей.

Методи, прийоми та зміст логопедичної роботи з формування фонетичного, лексичного та граматичного складників мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку з мовленнєвими труднощами. Структура логопедичних занять з формування фонетичного, лексичного, граматичного складників мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку з мовленнєвими труднощами. Методика формування комунікативної компетентності і діалогічного складника мовленнєвої компетентності у дітей

дошкільного віку з мовленнєвими труднощами. Структура логопедичних занять з формування комунікативної компетентності і діалогічного складника мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку з мовленнєвими труднощами. Методика формування художньо-мовленнєвої компетентності і монологічного складника мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку з мовленнєвими труднощами. Структура логопедичних занять з формування художньо-мовленнєвої компетентності і монологічного складника мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку з мовленнєвими труднощами.

Методика логопедичної роботи з підготовки до навчання грамоти дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими труднощами. Структура логопедичних занять з підготовки до навчання грамоти дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими труднощами.

Використання ІКТ, логоритміки та ігрових технологій у методиці розвитку мовлення дітей дошкільного віку з мовленнєвими труднощами.

ЛОГОПЕДІЯ (ДИСЛАЛІЯ, ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНИЙ НЕДОРОЗВИТОК МОВЛЕННЯ)

Визначення дислалії. Причини, форми та види порушень звуковимови. Механізми порушень сенсорного та сенсомоторного компонента звуковимови. Причини та механізми порушень вимови голосних звуків. Причини та механізми порушень вимови приголосних звуків.

Комплексне обстеження та оцінювання рівня сформованості звуковимови. Стратегії логокорекційної роботи з подолання порушень вимови голосних та приголосних звуків. Стратегії логопедичної роботи з подолання порушень сенсорного та сенсомоторного компонента звуковимови. Диференційна діагностика порушень звуковимови.

Механізми порушень сенсорного та перцептивного рівнів слухового сприймання. Механізми порушень фонетико-фонематичних процесів. Діагностика немовленнєвого та мовленнєвого слухового гнозису. Діагностика фонематичних процесів. Стратегії логопедичної роботи з подолання порушень фонетико-фонематичної складової мовлення.

ЛОГОПЕДІЯ (ЗАТРИМКА МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ, ЗАГАЛЬНИЙ НЕДОРОЗВИТОК МОВЛЕННЯ)

Затримка мовленнєвого розвитку, загальний недорозвиток мовлення в розрізі сучасних логопедичних досліджень. Етіологія та механізми затримки мовленнєвого розвитку та загального недорозвитку мовлення. Особливості розвитку дітей із затримкою мовленнєвого розвитку та загальним недорозвитком мовлення.

Сучасні погляди на рівні функціонування мовлення при затримці мовленнєвого розвитку та загальному недорозвитку мовлення. Особливості сформованості фонетико-фонематичної, лексико-граматичної складових мовлення, зв'язного мовлення та немовленнєвих функцій у дітей дошкільного віку. Диференційна діагностика загального недорозвитку

мовлення від інших труднощів у розвитку.

Сучасні стратегії логокорекційної роботи щодо подолання затримки мовленнєвого розвитку та загального недорозвитку мовлення.

ЛОГОПЕДІЯ (РИНОЛАЛІЯ, ДИЗАРТРІЯ)

Мовленнєвий апарат (центральний та периферійний відділи) та його функціонування при вроджених аномаліях будови артикуляційного апарату. Сучасні погляди на стан проблеми «особливості будови артикуляційного апарату»: ринолалія, вроджені незрощення губи та/або піднебіння, орофациальні щилини, ринофонія. Етіологічні чинники (причини) виникнення мовленнєвих труднощів. Основна симптоматика мовленнєвих розладів.

Сучасні наукові підходи до класифікації форм і видів ринолалії в медичному та логопедичному аспектах. Класифікація ринолалії (класична та медична). Загальний розвиток дітей з вродженими особливостями будови артикуляційного апарату: мовленнєва, психологічна, сенсорна сфера; проблеми з харчуванням; стоматологічні труднощі тощо.

Актуальні методики, технології та засоби логопедичного впливу на осіб з вродженими особливостями будови артикуляційного апарату в доопераційний та післяопераційний періоди. Основні напрямки корекційно-розвивального впливу на дитину.

Онтогенез мовлення у контексті психомоторного розвитку організму дитини. Нейродинаміка як основа розвитку загальної та мовленнєвої моторики: взаємозв'язок загальної та мовленнєвої моторики в умовах звичайного розвитку та за наявності його особливостей; роль пластичності та компенсації у розвитку організму дитини (моделі ДЦП, диспраксії). Нейродинаміка та умови створення позитивних нейродинамічних змін як основи компенсації. Поняття про дизартрію, анартрію. Короткі відомості з проблеми вивчення дизартрії в теорії та практиці логопедії. Характеристика ступенів прояву та різновидів неврологічної патології як основи виникнення дизартрії. Основні особливості розвитку при дизартрії (структура порушення). Класифікації дизартрії.

Визначення функціонально-мовленнєвих труднощів: обстеження артикуляційного апарату, мимічної мускулатури, звуковимови та лексико-граматичного ладу мовлення, просодичних компонентів мовлення, фонематичних процесів, читання та письма; виявлення легких дизартричних розладів; особливості кваліфікації складних поєднаних порушень, динамічного праксису; просторового, конструктивного праксису; праксису пози руки; вивчення психомоторного профілю та відчуття ритму.

Принципи, задачі і методи надання допомоги при дизартрії. Єдність лікувальних, психологічних та педагогічних (логопедичних, загальнодидактичних) заходів у подоланні функціонально-мовленнєвих труднощів при дизартрії. Нормалізація м'язового тону. Формування моторики артикуляційного апарату та пальців рук, дихальної функції та голосу. Формування просодичної складової мовлення. Формування

фонетичної, лексико-граматичної складової

мовлення. Формування сенсорних та психічних функцій. Структура і зміст логопедичних занять з подолання дизартрії. Зміст, методи і прийоми логопедичної роботи з усунення легких дизартричних проявів. Подолання гіперсаливації, гальмування гіперкінезів, нормалізація тону м'язів засобами масажу, розвиток дихання, артикуляційної моторики, рухів кисті руки, ритмізація загальної та дрібної моторики, міогімнастика.

ЛОГОПЕДІЯ (АЛАЛІЯ)

Визначення алалії. Причини, механізми алалії. Нейромоторні та нейросенсорні мозкові механізми сенсорної та моторної алалії. Основні наукові напрями вивчення алалії на сучасному етапі. Класифікації алалій за різними принципами (етіологічним, патогенетичним, психологічним, лінгвістичним, психолінгвістичним). Структура порушеного розвитку при алалії.

Основні форми алалії (моторна, сенсорна), форми моторної алалії (аферентна та еферентна, змішана). Поняття моторної (експресивної) алалії. Особливості формування всіх компонентів мовленнєвої системи у дітей із моторною алалією. Діагностика дітей із алалією.

Визначення рівнів функціонально-мовленнєвих труднощів та рівнів підтримки дітей з алалією. Характеристика функціонально-мовленнєвих труднощів у дітей з алалією відповідно до п'яти ступенів прояву.

Стратегії логокорекційної роботи з подолання моторної та сенсорної алалії. Диференційна діагностика алалії від інших станів.

ЛОГОПЕДІЯ (ЗАЇКАННЯ, ПОРУШЕННЯ ТЕМПУ МОВЛЕННЯ)

Психофізіологічні механізми ритмічної організації мовлення при порушеннях мовлення. Етіологія та патогенез темпо-ритмічних порушень у дітей та підлітків.

Комплексне обстеження та оцінювання рівня сформованості моторного й мовленнєвого ритмів в осіб із різним дизонтогенезом. Етіологія та класифікація темпо-ритмічних порушень мовлення. Диференціальна діагностика темпо-ритмічних порушень.

Сучасне визначення порушення темпу й ритму мовлення та механізми їх виникнення (брадилалія, тахілалія, баттаризм, полтерн, клаттерінг). Сучасні погляди на сутність заїкання та його класифікація. Клініко-фізіологічна характеристика заїкання. Фізіологія заїкання. Симптоматика заїкання. Диференціальна діагностика різних форм заїкання.

Система та напрями логопедичного впливу при порушеннях темпу й ритму мовлення. Основні принципи роботи з дошкільниками/молодшими школярами/підлітками: режим, лікувальні заходи, логопедичні заняття, логоритмічні ігри й вправи, загальнооздоровчі заходи. Сучасні методики й нейротехнології подолання заїкання у дітей та підлітків. Методика проведення логопедичних занять з особами із заїканням. Диференційований підхід до проведення логоритмічних занять.

Комплексні системи реабілітації осіб, які заїкаються. Роль родини в розвитку мовлення особи, яка заїкається.

Особливості груп/класів спеціальних закладів освіти, де виховуються/навчаються особи із заїканням та іншими темпо-ритмічними порушеннями. Планування освітньо-корекційної роботи з особами із заїканням у закладах з інклюзивним навчанням.

Особливості організації домашнього режиму для особи, яка заїкається. Профілактика заїкання. Попередження рецидивів заїкання. Підтримання осіб із заїканням в умовах стресу, ведення воєнних дій в Україні та наслідків стресових ситуацій.

ЛОГОПЕДІЯ (НАБУТІ РОЗЛАДИ МОВЛЕННЯ ТА КОМУНІКАЦІЇ)

Набуті розлади мовлення та комунікації у дітей, дорослих і осіб похилого віку. Визначення афазії. Причини та механізми варіативності форм афазії. Класифікація афазії за різними принципами (етіологічним, патогенетичним, клінічним, психолінгвістичним). Основні форми афазії, їх характеристика (акустико-гностична, акустико-мнестична, семантична, динамічна, аферентна моторна, еферентна моторна, мішана форма). Прояви системного, поліморфного порушення мовлення (фонетичні, фонематичні, лексичні, граматичні, синтаксичні). Різні ступені прояву афатичних порушень. Характеристика немовленнєвих симптомів. Стан рухових, слухових, зорових функцій.

Принципи організації комплексної допомоги особам з афазією. Зміст та структура логопедичного обстеження осіб з афазією. Етапи діагностичного обстеження при афазії. Діагностика функції розуміння слів. Варіанти сенсорної афазії. Діагностика вимовної сторони мовлення. Варіанти моторної афазії. Діагностика функції називання предметів. Варіанти амнестичної афазії. Діагностика функції словозміни. Варіанти семантичної афазії. Діагностика зв'язного мовлення. Варіанти динамічної афазії. Диференційна діагностика різних форм афазії. Відмежування дитячої афазії, афазії дорослих від патологій мовлення при психічних розладах.

Теоретичні основи, завдання та принципи відновлювальної роботи при афазії. Загальна організація і методи корекційно-відновлювальної роботи. Організація, зміст і методика роботи з відновлення мовлення на ранньому етапі впливу. Стимулювання розуміння мовлення на слух на ранньому етапі відновлення. Розгальмування і стимулювання експресивного мовлення при моторній афазії. Попередження виникнення та усунення різних патологічних симптомів. Корекційно-педагогічна робота при аферентній моторній афазії, еферентній моторній афазії, акустико-гностичній афазії, акустико-мнестичної афазії, семантичної афазії, динамічній афазії.

СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ (ДИСГРАФІЯ, ДИСЛЕКСІЯ, ДИСКАЛЬКУЛІЯ)

Концепція визначення труднощів у навчальній діяльності: історія виникнення поняття "learning difficulties (труднощі у навчанні)/specific

learning difficulties (специфічні труднощі у навчанні)/ learning disabilities (труднощі у навчанні/вади навчання)”. Характеристика труднощів у навчальній діяльності (дислексія, дисграфія, дизорфографія, дискалькулія). Симптоматика прояву труднощів у навчальній діяльності (читанні, письмі, математиці). Сутність понять «дислексія/алексія», «дисграфія/аграфія», «дизорфографія», «дискалькулія/акалькулія». Технологія виявлення труднощів у навчальній діяльності (дислексії, дисграфії, дизорфографії, дискалькулії) та оцінювання ступеня їхнього прояву: вивчення читацької, писемної продукції, результатів виконання математичних завдань; встановлення причини та механізму виникнення навчальних труднощів (моніторинг стану сформованості усного мовлення (звуковимова, лексика, граматики, зв'язне мовлення); вищих психічних функцій, психічного процесу сприймання, мисленневих операцій, способів обробки інформації (сукцесивного, симультанного) слухової, зорової, моторної модальностей; особистісних якостей дитини та її поведінки; співставлення отриманих даних з помилками, що притаманні усім видам означеної навчальної продукції учнів та формулювання фінального висновку.

Стратегії подолання помилок читання у дітей з дислексією. Стратегія подолання фонемографічних помилок у дітей з дисграфією. Стратегія подолання графічних та оптико-просторових помилок у дітей з дисграфією. Стратегія подолання морфологічних та синтаксичних помилок у дітей з дизорфографією. Психологічна основа засвоєння математичних знань. Стратегії подолання помилок виконання математичних завдань у дітей з дискалькулією.

ФОНОПЕДІЯ З ТРЕНІНГОМ ЕМІСІЇ ГОЛОСУ ЛОГОПЕДА

Анатомо-фізіологічні механізми голосоутворення. Елементарна схема голосоутворення. Класифікація голосу та техніки голосоутворення. Вимоги до якості голосу у осіб різних професій.

Фонопедія як наука. Онтогенез голосу: від народження до старості. Механізми порушень голосоутворення та класифікація порушень голосу.

Комплексне обстеження та оцінювання стану голосової функції у осіб із різним дизонтогенезом. Скринінг голосової функції.

Функціональні порушення голосу: механізми, симптоматика, патогенез. Психогенні порушення голосу: механізми, симптоматика, патогенез. Органічні порушення голосу: загальна характеристика механізмів порушення. Порушення структури резонаторних порожнин.

Логопедичні стратегії супроводу осіб із порушенням голосової функції. Комплексний підхід до відновлення голосу в осіб із голосовими порушеннями різного генезу. Фонопедичні заняття та їх особливості із особами різних вікових категорій. Міждисциплінарний підхід до роботи з голосом та голосовими дисфункціями, використання цифрових технологій. Голосова терапія та реабілітація голосу як напрями роботи логопеда.

Емісія професійного голосу логопеда, його гігієна та профілактика порушень. Гігієна голосу дітей і дорослих. Тренувальні вправи для голосу

логопеда та способи його відновлення.

СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Спеціальні методики навчання дітей молодшого шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення як окремі навчальні предмети в закладі освіти, їх суть та зміст. Предмет і завдання спеціальних методик.

Зміст навчальних програм (з української мови, читання (літературне читання), математики, я досліджую світ) у спеціальній школі для дітей молодшого шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення відповідно до реалізації Концепції «Нова українська школа». Оцінювання навчальних досягнень учнів: мета та цілі у сучасній школі. Методологічні основи спеціальних методик навчання (методи, засоби і прийоми навчання) з урахуванням Концепції «Нова українська школа». Календарне планування та особливості його реалізації в спеціальній школі для дітей із тяжкими порушеннями мовлення.

Навчальний предмет «Українська мова» в межах початкової ланки освіти: сутність та структура (мета, завдання, змістові лінії та очікувані результати). Навчальний предмет «Літературне читання» у межах початкової ланки освіти. Ключові елементи змісту методики: мета, завдання, змістові лінії, очікувані результати навчання здобувачів освіти. Особливості навчання з предметів «Українська мова» та «Літературне читання» дітей молодшого шкільного віку з мовленнєвими труднощами. Врахування специфіки опанування писемною продукцією учнями початкової ланки освіти під час опанування шкільних знань та труднощі у їх засвоєнні знань молодшими школярами з мовленнєвими труднощами. Врахування специфіки опанування писемною продукцією учнями.

Навчальний предмет «Математика» у межах початкової ланки освіти. Ключові елементи змісту методики: мета, завдання, змістові лінії та очікувані результати навчання. Особливості опанування дітьми молодшого шкільного віку з мовленнєвими труднощами шкільних знань з предмета у 1-2 та 3-4 класах.

Навчальний предмет «Я досліджую світ» у межах початкової ланки освіти. Ключові елементи змісту методики: мета, завдання, змістові лінії, очікувані результати. Особливості вивчення шкільного предмета «Я досліджую світ» дітьми молодшого шкільного віку з мовленнєвими труднощами у 1-2 та 3-4 класах в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Труднощі у засвоєнні знань з предмета.

РОЗДІЛ IV КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Тестова частина атестаційного екзамену спрямована на перевірку рівня сформованості інтегральних, загальних і фахових компетентностей здобувачів вищої освіти відповідно до освітньо-професійної програми та стандарту вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта. Тест складається з 20 запитань-тестів простого ступеня складності, 20 запитань-тестів середнього ступеня складності та 1 запитання-есе (практичний кейс).

Перед початком виконання тестових завдань голова або член екзаменаційної комісії:

- оголошує порядок проведення атестаційного екзамену;
- повідомляє тривалість виконання тесту;
- роз'яснює правила заповнення бланків відповідей;
- наголошує на забороні використання сторонніх джерел інформації;
- інформує про порядок подання апеляції.

Після інструктажу здобувачам роздаються тестові матеріали, фіксується час початку роботи.

Виконання тестових завдань здійснюється індивідуально та самостійно.

Члени екзаменаційної комісії забезпечують дотримання регламенту та рівних умов для всіх учасників. У разі виникнення організаційних питань надаються лише процедурні роз'яснення (без тлумачення змісту завдань).

За 10 хвилин до завершення екзамену повідомляється про закінчення часу.

Після завершення встановленого часу: збираються тестові завдання та бланки відповідей; перевіряється їх повнота та коректність оформлення; матеріали передаються для перевірки відповідно до встановленої процедури.

Перевірка здійснюється на підставі затверджених ключів відповідей. Кількість правильних відповідей переводиться у бали згідно зі встановленою шкалою. Результати фіксуються у протоколі засідання екзаменаційної комісії.

З метою забезпечення валідності та надійності оцінювання дотримуються такі принципи: стандартизованість процедури; єдині критерії оцінювання; анонімність перевірки (за можливості); документування результатів; дотримання принципів академічної доброчесності.

Правильна відповідь оцінюється залежно від рівня складності запитання, а саме:

запитання рівня А – 20 простих запитань, за кожну правильну відповідь студент отримує 1 бал;

запитання рівня Б – 20 запитань середнього рівня складності, за кожну правильну відповідь студент отримує 3 бали;

запитання рівня В – запитання, що передбачає розв'язання кейсу професійного спрямування, за відповідь здобувач може отримати від 0 до 20 балів. Кейс професійного спрямування є практико-орієнтованим завданням, що моделює реальну клініко-педагогічну ситуацію з логопедичної практики.

Метою виконання кейсу є перевірка рівня сформованості у здобувачів здатності: здійснювати клініко-педагогічний аналіз структури мовленнєвого порушення; визначати провідний механізм порушення; проводити диференційну діагностику; визначати пріоритетні напрями логопедичного втручання; планувати міждисциплінарну взаємодію. У відповіді студента оцінюються:

Критерії оцінювання	Вищий стандарт	Відповідає стандартам	Наближення до стандартів	Нижче стандартів
Критерії оцінювання практичного завдання				
Формулювання попереднього логopedичного висновку	Здобувач повністю розкриває тип мовленнєвого порушення відповідно до сучасних класифікацій, коректно визначає структуру порушення з чітким розмежуванням первинних і вторинних проявів. Аргументація ґрунтується на конкретних даних кейсу	Тип мовленнєвого порушення визначено загалом правильно, структура порушення окреслена, але окремі елементи потребують уточнення. Аргументація переважно базується на матеріалах кейсу, однак допускаються незначні неточності або часткова неповнота обґрунтування	Тип мовленнєвого порушення визначено частково або з неточностями. Структура порушення описана поверхово, слабо розмежовано первинні та вторинні прояви. Аргументація фрагментарна, зв'язок між клінічними та педагогічними аспектами недостатньо розкритий	Тип мовленнєвого порушення не визначено або визначено неправильно. Відсутнє обґрунтування, структура порушення не розкрита, аналіз не пов'язаний із матеріалами кейсу
<i>Бали</i>	<i>4</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>1-0</i>
Визначення механізму мовленнєвого порушення	Здобувач правильно визначає провідний механізм мовленнєвого порушення відповідно до поданої у кейсі симптоматики. Демонструє глибоке розуміння патогенетичної основи порушення, обґрунтовує механізм із використанням клініко-психолінгвістичних пояснень, чітко встановлює причинно-наслідковий зв'язок між механізмом і мовленнєвими проявами. Аргументація системна, логічна, базується на конкретних даних кейсу.	Механізм визначено переважно правильно, однак обґрунтування має окремі неточності або недостатню глибину. Здобувач загалом встановлює зв'язок між механізмом і симптоматикою, проте аргументація може бути неповною або частково узагальненою без детальної конкретизації.	Механізм мовленнєвого порушення визначено частково або з неточностями. Обґрунтування поверхове, відсутнє чітке пояснення причинно-наслідкових зв'язків. Посилання на симптоматику кейсу фрагментарні або недостатньо аргументовані	Механізм не визначено або визначено неправильно. Відсутнє обґрунтування та аналіз зв'язку між механізмом і мовленнєвими проявами. Відповідь не спирається на матеріали кейсу або є формальною.

<i>Бали</i>	<i>4</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>1-0</i>
Визначення критеріїв диференційної діагностики	Здобувач чітко та обгрунтовано визначає критерії диференційної діагностики, виокремлює суттєві диференційні ознаки між мовленнєвими порушеннями, що мають подібну симптоматику. Аргументація базується на аналізі структурних, патогенетичних, клінічних і педагогічних характеристик випадку. Продемонстровано здатність встановлювати діагностично значущі відмінності та логічно пояснювати їх у контексті кейсу	Критерії диференційної діагностики визначено переважно правильно, однак перелік не є повним або потребує уточнення. Здобувач загалом розмежовує порушення, але аргументація містить окремі неточності чи недостатню конкретизацію щодо використання критеріїв у межах поданої ситуації	Критерії визначено частково або поверхово. Відсутнє чітке розмежування діагностичних ознак між порушеннями. Аргументація має описовий характер, не завжди пов'язана з матеріалами кейсу, спостерігається недостатня обгрунтованість вибору критеріїв.	Критерії диференційної діагностики не визначено або визначено неправильно. Відсутня логіка порівняння мовленнєвих порушень, аналіз не спирається на клініко-педагогічні дані кейсу. Відповідь є фрагментарною або формальною.
<i>Бали</i>	<i>4</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>1-0</i>
Визначення пріоритетних напрямів логопедичного втручання	Здобувач обгрунтовано визначає пріоритетні напрями логопедичного втручання відповідно до структури порушення та виявленого механізму. Запропоновані напрями логічно пов'язані з даними кейсу, мають чітку ієрархію та відповідають принципу поетапності корекційної роботи. Продемонстровано розуміння стратегічних і тактичних завдань першого етапу втручання з урахуванням індивідуальних особливостей випадку	Пріоритетні напрями визначено переважно правильно та відповідно до порушення, однак їх обгрунтування є частково узагальненим або недостатньо деталізованим. Простежується загальний зв'язок із структурою дефекту, проте ієрархія завдань або етапність втручання окреслені не повністю	Напрями логопедичного втручання визначено фрагментарно або без належного обгрунтування. Відсутня чітка прив'язка до механізму та структури порушення. Перелік заходів має загальний характер і не демонструє пріоритетності чи системності.	Пріоритетні напрями втручання не визначено або визначено неправильно. Відповідь не пов'язана зі змістом кейсу, відсутнє розуміння логіки побудови корекційного процесу та його етапності.
<i>Бали</i>	<i>4</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>1-0</i>

Опис міждисциплінарної взаємодії	Здобувач чітко визначає коло фахівців, залучених до супроводу випадку, обґрунтовує доцільність міждисциплінарної взаємодії відповідно до структури порушення та потреб дитини/особи. Детально окреслює функції кожного спеціаліста	Міждисциплінарну взаємодію визначено загалом правильно, перелік фахівців є релевантним. Функції спеціалістів окреслено, однак без достатньої деталізації або частково узагальнено.	Зазначено окремих фахівців, однак вибір не повністю аргументований або частково не відповідає структурі порушення. Функції спеціалістів описані поверхово, без чіткого розмежування професійних ролей. Відсутня системність у представленні взаємодії.	Міждисциплінарну взаємодію не описано або описано формально. Перелік фахівців відсутній чи невідповідний кейсу, функції не визначені. Відповідь не демонструє розуміння командного підходу до супроводу.
<i>Бали</i>	<i>4</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>1-0</i>
Всього: max 20 балів				

Оцінка за виконання екзаменаційного завдання складає: тестові завдання – 80 балів; розв’язання кейсу професійного спрямування – 20 балів.

Оцінювання результатів складання атестаційного екзамену здійснюється за 100-бальною шкалою оцінювання та відповідною рейтинговою оцінкою:

Рейтингова оцінка	Оцінка за 100-бальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

РОЗДІЛ V ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

ЗАГАЛЬНА І СПЕЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА З ІСТОРІЄЮ

1. Спеціальна педагогіка і психологія : сучас. термінол. словник / за ред. Л. Прохоренко, В. Засенка. Київ : Генеза, 2024. 272 с.
2. Українська спеціальна педагогіка в персоналіях: навч. посіб. / За ред. В.І. Бондаря, В.М. Синьова. Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2021. 428 с.
3. Методичні рекомендації для Інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООР та рівнів підтримки в освітньому процесі / Укл. Прохоренко Л.І., Ярмола Н.А., Набоченко О.О. та ін. Київ : Інститут спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченка, 2021. 200 с.
4. Методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку / Прохоренко Л.І., Шевченко В.М., Орленко І.М., Соколова І.М. Київ : Інститут спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченка, 2022. 115 с.
5. Теорія і практика спеціальної педагогіки та психології: збірник наукових праць. 2025. Вип. 13. 260 с.

ЗАГАЛЬНА ТА СПЕЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

1. Базима Н.В. Розвиток мовлення дітей з аутизмом. Харків : Видавництво Ранок. 2022. 144 с.
2. Кобильченко В. Омельченко І. Спеціальна психологія. Київ: Академія. 2020. 224 с.
3. Методичні рекомендації для Інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООР та рівнів підтримки в освітньому процесі / Укл. Прохоренко Л.І., Ярмола Н.А., Набоченко О.О. та ін. Київ : Інститут спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченка, 2021. 200 с.
4. Методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку / Прохоренко Л.І., Шевченко В.М., Орленко І.М., Соколова І.М. Київ : Інститут спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченка, 2022. 115 с.
5. Петухова І.О., Заушнікова М.Ю. Спеціальна психологія : навчальний посібник. Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. 288 с.
6. Прохоренко, Л.І., Бужинецька, К.Б., Бабяк, О.О., Баташева, Н.І. Інтеграція осіб з особливими потребами під час криз: психологічний та психотерапевтичний супровід : монографія. Київ : Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 210 с.
7. Спеціальна педагогіка і психологія : сучас. термінол. словник / за ред. Л. Прохоренко, В. Засенка. Київ : Генеза, 2024. 272 с.
8. Сухіна І. В. Методичні основи психологічного супроводу батьків дітей з ООП: формування резильєнтності: практ. посіб. Київ: Інститут

спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 114 с.

9. Теорія і практика спеціальної педагогіки та психології: збірник наукових праць. 2025. Вип. 13. 260 с.

КЛІНІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТРУДНОЩІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДИТЯЧОГО ОРГАНІЗМУ

1. Методичні рекомендації для Інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООР та рівнів підтримки в освітньому процесі / Укл. Прохоренко Л.І., Ярмола Н.А., Набоченко О.О. та ін. Київ : Інститут спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченка, 2021. 200 с.

2. Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності і здоров'я дітей та підлітків. URL : https://moz.gov.ua/uploads/1/5212-mkf_ditacij_perevirenij_povnij.pdf

3. Поліщук Н.С. Біопсихосоціальна модель допомоги: основні принципи діагностики і лікування. *НейроNews: психоневрологія та нейропсихіатрія*. 2013. Вип.6 (2). URL : <https://neuronews.com.ua/ua/archive/2013/6-2/article-1241/biopsihosocialna-%20model-dopomogi-osnovni-principi-diagnostiki-ta-likuvannya#gsc.tab=0> .

4. Томіч Л.М. Клінічні основи РВД, ЗПР, ДЦП, РДА (вид. II, доп.): навч. посіб. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2010. 320 с.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

1. Довідник безбар'єрності, 2021. URL : <https://bf.in.ua/>

2. Концепти та стратегії розбудови інклюзивної освіти у часи війни та повоєнний період : монографія / Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Київ: Серія «Інклюзивна освіта», 2025. 450 с.

3. Мартинчук О.В., Скрипник Т.В., Найда Ю.М. Врахування освітніх потреб учнів в інклюзивному середовищі: роль диференційованого викладання. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2025. № 3(64). С. 71-76

4. Методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України щодо запровадження безбар'єрності освітніх послуг у закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), вищої освіти. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2024. 103 с.

5. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами : методичні рекомендації / укладачі: Н. Софій, О. Стягунова, О. Федоренко. Київ : УІРО, 2024. 40 с.

6. Постанова Кабінету Міністрів України. Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року. 2024.

7. Про внесення змін до Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладі загальної середньої та дошкільної освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 29.05.2025 № 787.

8. Ярмола Н. А. Інклюзивне навчання: підручник. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 125 с.

НЕВРОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДІЇ

1. Неврологія : підручник / І.А. Григорова та ін.; за ред. І.А. Григорової, Л.І. Соколової. 3-є вид., перероб. і доп. Київ : Медицина, 2020. 640 с.

2. Неврологічні основи логопедії: опорний конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» / укладач І.І. Штих. Мукачево: МДУ, 2022. 47 с.

3. Основи анатомії та фізіології нервової діяльності людини : навч.-метод. посіб. / уклад. Л. М. Корінчак. Умань : Візаві, 2023. 255 с.

4. Тихонова К. Труднощі навчання : дислексія, дисграфія, диспраксія, дискалькулія. Харків : Ранок, 2020. 152 с.

КОМПЛЕКСНА ДІАГНОСТИКА ПРИ ПОРУШЕННЯХ МОВЛЕННЯ З КОНСУЛЬТУВАННЯМ

1. Бабич Н.М., Тичина К.О. Критеріально-показникова база діагностики складоритмічної структури мовлення. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. праць.* 2020. Вип. 3. С.11-27.

2. Блайт Г.С. Оцінка нейромоторної підготовки до навчання. Харків : Видавництво Ранок. 2023. 96 с.

3. Данілавичюте Е., Трофименко Л. та ін. Психолінгвістичні дидактичні технології діагностики і подолання мовленнєвих порушень у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення: навч.-метод. посіб. К.: Ін-т спец. пед. і псих. НАПН України, 2022. 847 с.

4. Ольшевська В.Л., Таран О.П. Прикладні аспекти діагностики невербальної комунікації у дитини молодшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра. *Інноваційна педагогіка.* 2023. Том 1. (65). С. 103-107.

5. Основи психодіагностики: метод. рек. з навч. дисц. / Уклад. : А. Весельська, Г. Кострікіна, Л. Котлова, Г. Хворова. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2022. 31 с.

6. Тельна О., Пехарева А. Діагностика психосенсомоторного розвитку дітей (від народження до школи) : науково-методичний посібник для студентів закладів вищої освіти педагогічних і психологічних спеціальностей. Харків, 2023. 187с.

7. Ткач Х.Я. Обстеження мовленнєвого розвитку дітей з аутизмом і тяжкими порушеннями мовлення. На основі поведінкового підходу: практ. посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2023. 136 с.

СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ З ЛОГОРИТМІКОЮ ДЛЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція». 2021. URL :

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponentdoshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>

2. Богущ А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: К. : Видавничий Дім «Слово», 2021. 704 с.

3. Богущ А.М. Методика розвитку мовлення і навчання рідної мови дітей раннього віку : навч.-метод. посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2020. 392 с.

4. Кравцова І.В., Стахова Л.Л. Корекційно-розвиткова робота з дітьми із загальним та фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення: програма. Тернопіль : Мандрівець. 2020. 80 с.

5. Рібцун Ю.В. Теоретико-практичний базис побудови програми з корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку з особливими мовленнєвими потребами. *Grail of Science*. 2024. № 44. С. 464-471.

ЛОГОПЕДІЯ (ДИСЛАЛІЯ, ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНИЙ НЕДОРОЗВИТОК МОВЛЕННЯ)

1. Данілавічюте Е. Сучасне нейро-психо-лінгво-синергетичне підґрунтя організації логопедичного супроводу осіб з особливими мовленнєвими потребами (вітчизняна концепція нейрологопедії). *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2024. №116(4). <https://doi.org/10.33189/ectu.v116i4.193>

2. Логопедія: підручник / За ред. проф. М.К. Шеремет. Вид. 5-те, доповн. та переробл. Київ, 2019. 856 с.

3. Попова І.І., Діхтяренко С.В. Виховання звукової культури мовлення молодших дошкільників засобами методу кейс-технології. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 57. Т.2, 2023. С. 195-200.

4. Тищенко В.В. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі дитячого мовлення. *Теорія та практика сучасної логопедії*. Вип. № 4. К. : Актуальна освіта, 2007. С. 3–18.

5. Тичина К., Бабич Н., Линдіна Є., Ревуцька О. The impact of Playdough games on the development of oral motor skills in preschool children with childhood apraxia of speech. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*. 2024. № 3(10). P. 51–60.

ЛОГОПЕДІЯ (ЗАТРИМКА МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ, ЗАГАЛЬНИЙ НЕДОРОЗВИТОК МОВЛЕННЯ)

1. Грибань Г. В. Подолання труднощів засвоєння та використання лексики і зв'язного мовлення: навч. посіб. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 60 с.

2. Логопедія : підручник / За ред. проф. М. К. Шеремет. Вид. 5-те, доповн. та переробл. Київ, 2019. 856 с.

3. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії / Укл. В.В. Тищенко, Є. Ю. Линдіна. Київ : «Видавничий дім Дмитра Бураго», 2015. 308 с.

4. Трофименко Л.І. Діагностика та корекція загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. К., 2014. 72 с.

5. Трофименко Л.І. Шляхи подолання загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку. Київ : Інститут спеціальної педагогіки, 2014. 144 с.

6. Трофименко Л. І. Подолання труднощів засвоєння та використання граматики: навч. посіб. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 158 с.

7. Шеремет М.К. Хрестоматія з логопедії: навч. посіб. Київ : Видавництво «Книга-плюс». 2019. 496 с.

ЛОГОПЕДІЯ (РИНОЛАЛІЯ, ДИЗАРТРІЯ)

Ринолалія

1. Данілавічюте Е.А. Особливості підтримки дітей з дизартрією в освітньому середовищі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2025. 120 (4). С 33-51.

2. Конопляста С.Ю. Ринолалія від А до Я: [монографія] Київ, 2015. 312 с.

3. Логопедія: підручник / За ред. проф. М.К. Шеремет. Вид. 5-те, доповн. та переробл. Київ, 2019. 856 с.

4. Лопатинська Н.А., Хомик Т.В. Особливості логокорекційного впливу на розвиток дихальної функції у дітей дошкільного віку із вродженими особливостями в будові артикуляційного апарату. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2024. №3 (115). С. 128–146.

5. Конопляста С.Ю. Психолого-педагогічні основи комплексної корекції мовленнєвого розвитку дітей з ринолалією : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.03. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2010. 46 с.

6. Мартинюк З.С. Ринолалія : підтримка дитини з особливими мовленнєвими потребами в освітньому середовищі : навч.-метод. посіб. Київ. 2023. 180 с.

Дизартрія

1. Гаврилова Н.С. Нейропсихологічна структура та механізми порушення фонематичних процесів у дітей із дислалією, ринолалією та дизартрією : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2010. С. 120-127.

2. Данілавічюте Е. А. Технологія визначення ступеня сформованості комунікативної компетентності у дітей з дизартрією. *Тези доповідей учасників Всеукраїнського онлайн марафону до Дня науки*. (м. Київ, 16-24 трав. 2022 р.). Київ, 2022. С. 26–32.

3. Данілавічюте Е.А. Особливості підтримки дітей з дизартрією в освітньому середовищі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2025. 120 (4). С 33-51.

4. Данілавічюте Е.А. Дизартрія: підтримка дитини з особливими мовленнєвими потребами в освітньому середовищі: навч.-метод. посіб. Київ :

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2023. 96 с.

ЛОГОПЕДІЯ (АЛАЛІЯ)

1. Баранець І. Формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією : дис. доктора філософії : 016 Спеціальна освіта. Київ, 2022. 309 с.
2. Логопедія : підручник / За ред. проф. М.К. Шеремет. Вид. 5-те, доповн. та переробл. Київ, 2019. 856 с.
3. Лопатинська Н.А., Хомик Т.В., Косянчук А.Д. Нейростимуляційні технології у корекційно-розвитковій діяльності з дітьми раннього та старшого дошкільного віку з моторними дисфункціями. *Development trends in special and inclusive education in the context of the European dimension: theory and practice : Scientific monograph*. Baltija Publishing, Latvia, Riga, Latvia. 2024. С. 142–163.
4. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі. 2021. URL : https://ispukr.org.ua/?page_id=8429#.YvOzGnZBzIV
5. Трофименко Л.І. Алалія : підтримка дитини з особливими мовленнєвими потребами в освітньому середовищі : навч.-метод. посіб. Київ. 2023. 180 с.
6. Murrell K. *Navigating Speech Sound Disorders in Children*. London: Routledge, 2025. 264 p.

ЛОГОПЕДІЯ (ЗАЇКАННЯ, ПОРУШЕННЯ ТЕМПУ МОВЛЕННЯ)

1. Козинець О., Корнєв С. Психофізіологічні та соціолінгвістичні фактори заїкання. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2024. №1. С. 254-262.
2. Кондратенко В., Ломоносов В. Комплексний підхід до подолання заїкання у підлітків: навч. посіб. 2021. КНТ. 152 с.
3. Літовченко О.В. Заїкання у дітей: профілактика і корекція: навч. посіб. Одеса : Видавництво. ТОВ Лерадрук, 2021. 248 с.
4. Рібцун Ю.В. Заїкання: підтримка дитини з особливими мовленнєвими потребами в освітньому середовищі : навч.-метод. посіб. К. : ФОП Цибульська В.О., 2023. 272 с.
5. Рібцун Ю.В., Майчук О.Є. Логоритміка як засіб діагностики заїкання у дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки: теорія та практика*, 2024. №1. С. 34-43.
6. Шеремет М.К. Хрестоматія з логопедії: навч. посіб. К. : Видавництво "Книга-плюс", 2019. 496 с.
7. Anderson T., Harasym J., Henriette W. Langdon, Tellis G. *Dialogue without barriers. A comprehensive approach to dealing with stuttering*. Agere Aude Foundation for Knowledge and Social Dialogue. First edition, Chorzów 2023. 454 p.

8. Pierpaolo Busan. Developmental stuttering and the role of the supplementary motor cortex. *Journal of Fluency Disorders*. 2020. Vol. 64, 105763. <https://doi.org/10.1016/j.jfludis.2020.105763>.

ЛОГОПЕДІЯ (НАБУТІ РОЗЛАДИ МОВЛЕННЯ ТА КОМУНІКАЦІЇ)

1. Афазія : навч.-метод. посібн. для здобувачів освіти спеціальності Дошкільна освіта, Спеціальна освіта / уклад. : І.В. Самойлова, О.А. Тельна. Харків, 2021. 156 с.

2. Бабиш Н.М. Мовленнєві дисфункції у військових з наслідками ЧМТ: огляд літератури. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 42 (8). С. 46–58.

3. Козьолкін О.А., Медведкова С.О., Ревенько А.В. Реабілітація хворих з вибраними неврологічними синдромами : навч. посіб. Запоріжжя. 2021. 113 с.

4. Логопедія: підручник / За ред. проф. М.К. Шермет. Вид. 5-те, доповн. та переробл. Київ, 2019. 856 с.

5. Лопатинська Н.А., Мельник В.М. Психолого-логопедичний супровід військовослужбовців в системі реабілітації після отриманих бойових травм. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2024. № 35 (74). С. 89–94.

6. Овчаренко М. Характеристика порушень мовлення у дорослих осіб після інсульту. *Norwegian Journal of development of the International Science*. 2022. № 89. С. 144-159. <https://doi.org/10.33189/epsn.v1i18.183>

7. Фломін Ю. В. Частота когнітивних порушень у пацієнтів комплексного інсультного відділення на різних фазах інсульту. *Міжнародний неврологічний журнал*. 2022. Т. 18, № 8. С. 4-10. <https://doi.org/10.22141/2224-0713.18.8.2022.982>

8. Циганій А. В., Фломін Ю.В., Защипась Ю.П., Гуляєва М.В., Яковенко В.О., Кавецька В.В., Соловійова Г.А. Останні досягнення у діагностиці та лікуванні дисфагії при неврологічних захворюваннях. *Міжнародний неврологічний журнал*. 2024. Т. 20, № 5. С. 253-264. <https://doi.org/10.22141/2224-0713.20.5.2024.1094>

9. Papathanasiou I., Coppens P. Aphasia and related neurogenic communication disorders (3rd ed.), Jones and Bartlett. 2022. 720 p.

СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ (ДИСГРАФІЯ, ДИСЛЕКСІЯ, ДИСКАЛЬКУЛІЯ)

1. Данілавічюте Е. Категорії (типологія) освітніх труднощів. Критерії визначення навчальних труднощів. Функціонально-мовленнєві труднощі. *Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі.* / Прохоренко Л.І., Ярмола Н.А., Набоченко О.О., Данілавічюте Е.А. та ін. 2022 р. Київ, 2021. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/2021/12/31/Metod.rekom.dlya.IRTS.31.12.pdf>

2. Данілавічюте Е. Психолінгвістична технологія діагностики і

подолання фонемографічних помилок у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення. *Психолінгвістичні дидактичні технології діагностики і подолання мовленнєвих порушень у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення* : навч.-метод. посібник. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. С. 468-589.

3. Ільяна В. Психолінгвістична технологія діагностики і подолання порушень читання у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення. *Психолінгвістичні дидактичні технології діагностики і подолання мовленнєвих порушень у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення* : навч.-метод. посіб. / Е. Данілавичюте та ін. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. С. 282-465.

4. Мартинюк З., Данілавичюте Е. Психолінгвістична технологія діагностики і подолання дизорфографічних помилок у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення. *Психолінгвістичні дидактичні технології діагностики і подолання мовленнєвих порушень у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення* : навч.-метод. посіб. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. С. 591-696.

5. Рібцун Ю.В. Нейрофізіологічні аспекти порушень писемного мовлення у молодших школярів із заїканням. In *Current issues of science, prospects and challenges: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference (Vol. 3), June 10, 2022 (Vol. 3, pp. 20-23)*. European Scientific Platform. 2022.

6. Свириденко Г.В. Дискалькулія учнів початкових класів з порушеннями мовлення як психолого-педагогічна проблема. *Inclusion and Diversity*. 2024. №3. С. 72-76. URL : <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/inclusion/article/view/211>

7. Трофименко Л., Ільяна В. Вивчення особливостей писемного мовлення молодших школярів з алалією. *InterConf*. 2021. С. 69-80. URL : <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/13618/12471>

8. Potter C. Multivariate Treatment of Dyslexia, Dysgraphia and Dyscalculia. *IntechOpen*. 2023. doi: 10.5772/intechopen.110287

ФОНОПЕДІЯ З ТРЕНІНГОМ ЕМІСІЇ ГОЛОСУ ЛОГОПЕДА

1. Боярчук О.Д. Анатомія, фізіологія и патологія органів слуху та мови : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Луганськ: Альма-матер, 2008. 175 с.

2. Лайко А.А., Гавриленко Ю.В., Осадча Т.М. Порушення голосу органічного генезу у дітей. *Журн. вушних, носових і горлових хвороб*. 2013. №3. С. 159.

3. Ромась О.Ю. Алгоритм обстежень хворих з порушеннями голосу. *Логопедія*. 2011. № 1. С. 63-67.

4. Ромась О.Ю. Органічні дисфонії: етіологія, особливості перебігу та реабілітації. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Актуальні проблеми логопедії*. 2011. С. 216-221.

5. Тичина К., Бабич Н., Супрун Г., Хомик Т., Ярошевська А.

Особливості формування фонаційного дихання у дітей молодшого дошкільного віку з мовленнєвими труднощами засобами логоспівок. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2025. № 5. С. 267–277.

6. Шидловська Т.А. Функціональні порушення голосу. К.: Логос 2011. 523 с.

7. Шеремет М.К. Хрестоматія з логопедії: навч. посіб. К.: Видавництво "Книга-плюс", 2019. 496 с.

8. Classification manual for voice disorders–I / editors, Katherine Verdolini, Clark A. Rosen, Ryan C. Branski ; contributing authors, Moya L. Andrews [et al.]. *Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers*, 2006. 284 p.

9. Jurewicz M. Emisja głosu. *Materiały dydaktyczne dla słuchaczy Studiów Podyplomowych dla Nauczycieli Przedmiotów Zawodowych*. Warszawska, 2009. 55 p.

10. Naqvi Y, Gupta V. Functional Voice Disorders. 2023 Apr 28. In: StatPearls [Internet]. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2024 Jan.

СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

1. Кушнірчук А.П., Хомик Т.В., Логвиненко С.О. Особливості сформованості навички мовного аналізу та синтезу в учнів початкової школи з особливими освітніми потребами. *Сучасний дизайн інклюзивного навчання: успішні українські та зарубіжні практики*: збірник тез наукових доповідей міжнародної науково-практичної конференції (11 листопада 2025 р., м. Київ). Київ: Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, 2025. С. 141-144.

2. Лопатинська Н.А., Хомик Т.В., Логвиненко С.О., Овчаренко М.С. Нейрозошит «Мандруймо Україною» як інструмент формування графомоторних умінь у дітей молодшого шкільного віку на основі технології «Нейропрописи». *Інноваційна педагогіка*. Випуск 88. 2025. С. 69-74.

3. Миронова С.П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Астон, 2020. 176 с.

4. Рібцун Ю.В. Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток: навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2020. 268 с.

5. Тарасун В.В., Гаврилова Н.С. Особливості навчання математики молодших школярів з порушеннями мовленнєвого розвитку: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський, 2007. 268 с.

6. Чередніченко Н.В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення: навч.-метод. посіб. К.: Видавничий дім Слово, 2017. 205 с.